

Współczesne spory światopoglądowe

Tomasz A. Winiarczyk

1

Współczesne spory światopoglądowe – zagadnienia

- etyka
- sprawiedliwość
- aborcja
- eutanazja
- prawa mniejszości seksualnych
- prawa jednostki
- kara za czyny zabronione
- dopuszczalność badań genetycznych
i wykorzystywania ich wyników
- ochrona środowiska a etyka

Etyka życia społecznego

□ etyka

- 1) *pot.* ogół ocen i norm moralnych przyjętych w danej epoce i zbiorowości społecznej; moralność;
- 2) nauka o moralności zajmująca się opisem, analizą i wyjaśnieniem rzeczywiście istniejącej moralności i ustaleniem dyrektyw moralnego postępowania

Sprawiedliwość

- właściwość czyjegoś postępowania, która polega na tym, że wszystkie osoby należące do tej samej kategorii są traktowani i oceniani w jednakowy sposób
(za encyklopedią WIEM)

osoba pragnąca działać sprawiedliwie przykłada do siebie i innych ludzi zawsze tę samą miarę moralną i stara się w relacjach z nimi postępować zawsze zgodnie z wyznawanymi przez siebie zasadami moralnymi

sprawiedliwość – podział Arystotelesa

□ WYRÓWNAWCZA

- za dane dobro należy zapłacić cenę nie niższą niż koszty jego wytworzenia

□ ROZDZIELCZA

- każdy, kto uczestniczył w wytwarzaniu dobra, otrzyma jakąś część tego dobra (zysku z niego), proporcjonalną do swojego wkładu

Sprawiedliwość		
Materialna (substancjalna)		Proceduralna (formalna)
wyrównawcza (komutatywna)	rozdzielcza (dystributywna)	
<ul style="list-style-type: none"> – zapłata za otrzymaną korzyść; – odpłata za wyrządzone zło; zadośćuczynienie za wyrządzoną krzywdę (np. czynem przestępczym); – odszkodowanie za wyrządzoną szkodę (np. czynem niedozwolonym). 	<ul style="list-style-type: none"> – dotyczy sprawiedliwego podziału dóbr bądź rozkładu ciężarów pomiędzy członków danej społeczności; Przykładowe formuły: <ul style="list-style-type: none"> – „każdemu według jego potrzeb” – „od każdego według jego możliwości” – „każdemu według jego pochodzenia” – „każdemu według jego wykształcenia” – „każdemu po równo” – „od każdego według jego zdolności”. 	<ul style="list-style-type: none"> – rozstrzygnięcie sporu na podstawie sprawiedliwej procedury musi zostać uznane za sprawiedliwe; Wymogi sprawiedliwej procedury to m.in.: <ul style="list-style-type: none"> ♦ w procesach sądowego stosowania prawa: <ul style="list-style-type: none"> – niezależność sądu, – niezawisłość sędziego, – jawność postępowania, – kontradiktoryjność, – prawo oskarżonego do obrony, – równość stron przed sądem, – zasada prawdy materialnej, – instancyjność, – obiektywność orzekania; ♦ w procesach podejmowania decyzji normotwórczych: <ul style="list-style-type: none"> – udział zainteresowanych podmiotów, – demokratyczny tryb podjęcia decyzji.

teorie sprawiedliwości

□ INDYWIDUALISTYCZNE

- społeczeństwo = zbiór jednostek
- kontakty jednostek są motywowane korzyściami emocjonalnymi, ekonomicznymi, politycznymi
- jednostki rywalizują
- w imię własnych interesów i własnej wolności nie wolno krzywdzić innych

□ WSPÓLNOTOWE

- społeczeństwo to coś więcej niż prosta suma jednostek
- dobro społeczeństwa nadrzędne wobec interesu jednostek
- należy pomagać tym, którzy sobie słabo radzą

teorie sprawiedliwości

– sprawiedliwość jako uprawnienie

- każdy może posiadać dobra ekonomiczne pod warunkiem że zdobył je legalnie i w sposób uczciwy może je bez ograniczeń pomnażać
- sprawiedliwe społeczeństwo:
 - legalne nabywanie dóbr
 - legalne przenoszenie dóbr na innych
 - możliwość dochodzenia swoich praw dot. dóbr (np. sądowa)

teorie sprawiedliwości – równość szans

- każdy powinien mieć stworzone te same możliwości rozwoju i działania
 - ZASADA WOLNOŚCI każdy może wybierać taki model życia który uważa za słuszny pod warunkiem że nie szkodzi innym
 - ZASADA DYFERENCJACJI ludzie wyznaczają sobie różne cele ze wzgl. na zainteresowania, zdolności i aspiracje, zatem każdy ma możliwość wyboru własnej drogi życiowej wzbogacając społeczeństwo

Aborcja

- zamierzone i przedwczesne zakończenie ciąży w wyniku interwencji zewnętrznej, np. działań lekarskich
- przeważnie w efekcie dochodzi do śmierci zarodka lub płodu

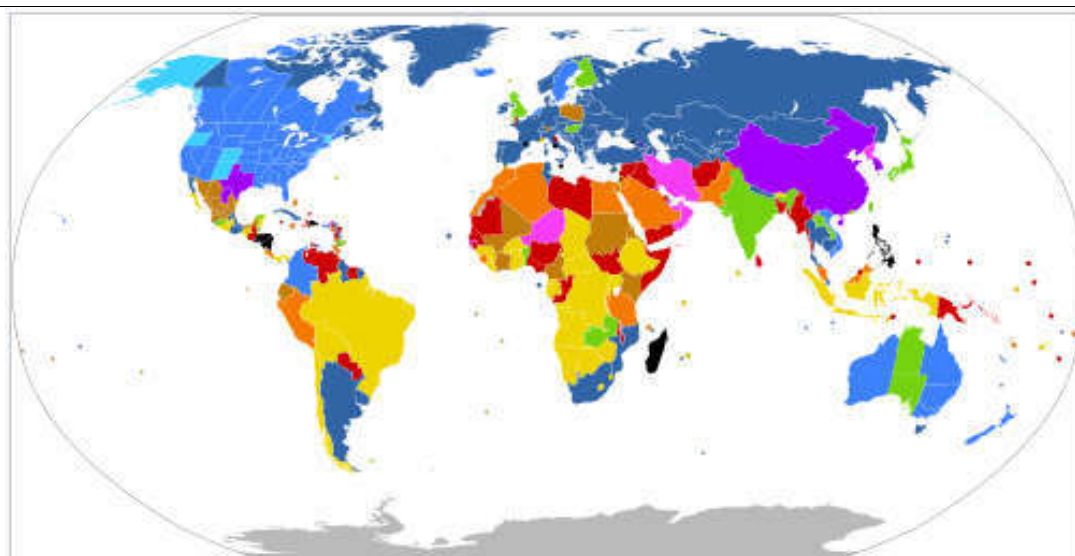
PORONIENIE – samoistne zakończenie ciąży przed upływem 22 tygodnia

PORÓD PRZEDWCZESNY – samoistne zakończenie ciąży po upływie 22 tygodnia, ale przed terminem

niektóre szacunki podają, że nawet około 60% wszystkich poczęć kończy się samoistnie jeszcze przed zakończeniem pierwszego trymestru ciąży, z czego spora liczba jeszcze przed wystąpieniem opóźnionej miesiączki

aborcja w Polsce

- ❑ Polskie ustawodawstwo dopuszcza przerwanie ciąży w następujących przypadkach:
 - ciąża zagraża zdrowiu lub życiu kobiety (do osiągnięcia przez płód zdolności do życia poza organizmem matki)
 - badania prenatalne bądź inne przesłanki medyczne wskazują na ciężkie i nieodwracalne upośledzenia płodu lub istnienie nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu (możliwe do chwili, gdy płód nie jest jeszcze zdolny do życia poza organizmem matki) przesłanka uchylona orzeczeniem TK z 2020
 - ciąża powstała w wyniku przestępstwa (do 12. tygodnia ciąży).

Stan prawny aborcji na świecie:

- Legalna na życzenie, bez granicy wieku ciążowego
- Legalna na życzenie, z granicą wieku ciążowego po 17. tygodniu
- Legalna na życzenie, z granicą wieku ciążowego do 17. tygodnia
- Legalna na życzenie, z niejasną granicą wieku ciążowego
- Legalna w przypadku zagrożenia życia, zdrowia fizycznego lub psychicznego matki, gwałtu*, wad płodu lub trudności socjoekonomicznych
- Legalna w przypadku zagrożenia życia, zdrowia fizycznego lub psychicznego matki, gwałtu* lub wad płodu
- Legalna w przypadku zagrożenia życia, zdrowia fizycznego lub psychicznego matki lub wad płodu
- Legalna w przypadku zagrożenia życia, zdrowia fizycznego lub psychicznego matki lub gwałtu*
- Legalna w przypadku zagrożenia życia, zdrowia fizycznego lub psychicznego matki
- Nielegalna z wyjątkiem zagrożenia życia matki
- Nielegalna bez względu na okoliczności
- Brak informacji

* – w niektórych krajach (w tym w Polsce) – również innego niż gwałt czynu zabronionego.

Eutanazja

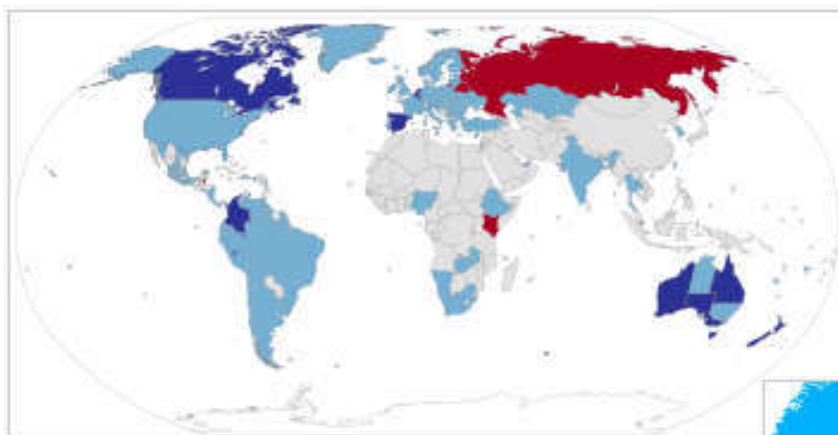
- pojęcie wieloznaczne, zwykle rozumiane jako **powodowane współczuciem pozbawienie życia osoby nieuleczalnie chorej** (uśmiercanie chorego, skrócenie cierpień osoby długotrwale doświadczającej niemożliwego do ustąpienia bólu) **i cierpiącej na jego lub najbliższej rodziny żądanie**

rodzaje eutanazji

- **ORTOTANAZJA**
(eutanazja pasywna, bierna)
– zaniechanie dalszego sztucznego podtrzymywania życia pacjenta; zaniechanie dystanazji
- **ZABÓJSTWO Z LITOŚCI**
(eutanazja aktywna, czynna) –
pozbawienie kogoś życia pod wpływem współczucia dla kogoś, zwłaszcza na skutek wyrażonego przez tego kogoś życzenia

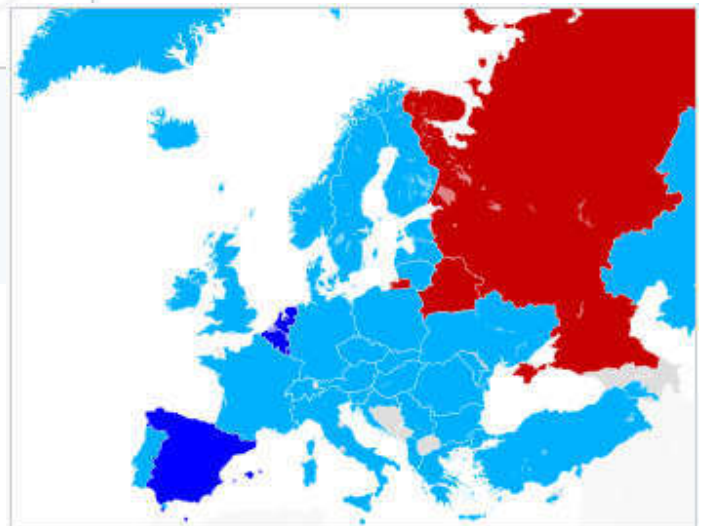
konflikt etyczny

- ❑ Przeciwnicy eutanazji: życie święty dar od Boga (głównie przeciwnicy eutanazji czynnej) albo po prostu najwyższa wartość
- ❑ Zwolennicy eutanazji: istotne są uszanowanie woli chorego, uchronienie go od cierpień oraz jego prawo do zachowania godności w rozumieniu, jakie on przyjmuje

Legalność eutanazji na świecie:

- Legalna aktywna eutanazja
- Legalna pasywna eutanazja
- Eutanazja nielegalna
- Brak danych

Legalność eutanazji w Europie:

- Legalna aktywna dobrowolna eutanazja
- Legalna pasywna eutanazja
- Eutanazja nielegalna
- Niejednoznaczna sytuacja prawna

Mniejszości seksualne

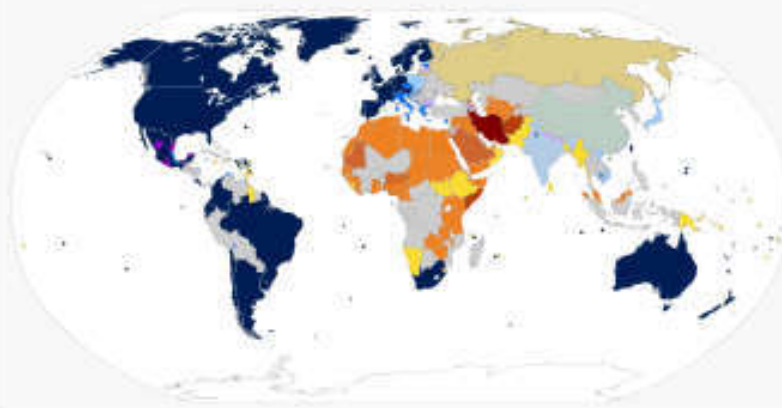
LGBT(Q) – lesbian gay bisexual transsexual (queer)

- część społeczeństwa o orientacji innej niż dominująca statystycznie (heteroseksualizm)
 - inne orientacje seksualne:
 - homoseksualizm
 - biseksualizm
 - aseksualizm
- lub tożsamości innej niż cispłciowość (typowa męska lub żeńska)
 - inne tożsamości płciowe:
 - **transpłciowość** (posiadanie tożsamości płciowej nie mieszczącej się w typowych pojęciach binarnych męskości lub żeńskości, np. postrzeganie siebie jako osoby o innej płci niż wskazują na to cechy fizyczne)
 - **interpłciowość** (posiadanie cech płciowych nie mieszczących się w typowych pojęciach binarnych męskiego lub żeńskiego ciała)

problemy dot. mniejszości seksualnych

- kwestia jawności mniejszościowej orientacji i coming-outu
- homofobia
- transfobia
- dążenie do zawierania formalnie potwierdzonych związków
- dążenie do uznania prawa do dziedziczenia po zmarłym partnerze
- dążenie do posiadania dzieci (adopcja?)

Sytuacja prawna osób homo- i biseksualnych na świecie

Kontakty homoseksualne legalne

- Małżeństwo osób tej samej płci
- Rejestrowane związki partnerskie lub konkubinaty
- Uznawanie małżeństw osób tej samej płci zawartych za granicą
- Ograniczone uznawanie małżeństw osób tej samej płci
- Związki jednopłciowe nieuznawane prawnie
- Ograniczenie swobody wypowiedzi
- De iure nielegalne, de facto nie wszczyna się postępowania

Kontakty homoseksualne nielegalne

- Kara więzienia
- Dożywotnie pozbawienie wolności
- Kara śmierci

Status prawny adopcji dzieci przez pary homoseksualne na świecie:

- Adopcja dzieci legalna
- Adopcja dziecka partnera legalna
- Brak prawa do adopcji

Prawa jednostki

- wolności i prawa chronione przez system prawny i normy etyczne danego kraju a także prawny system międzynarodowy
 - WOLNOŚĆ → państwo powstrzymuje się od ingerencji w życie jednostek
 - PRAWO → państwo zapewnia realizację pewnych zachowań jednostce które są jej gwarantowane

granice praw jednostki

- wolności i prawa innych ludzi
- bezpieczeństwo jednostki i społeczeństwa
- porządek publiczny
- ochrona środowiska
- zdrowie
- moralność publiczna

Kara za przestępstwo

- KARA – dolegliwość dla podmiotu będąca sankcją za niepodporządkowanie się normom

znaczenie/funkcje kary

- odwet (zemsta ze strony społeczeństwa)
- prewencja – zapobieganie przestępstwom ze strony potencjalnych sprawców (np. przez odstraszanie)
- kompensacja – zadośćuczynienie ofierze
- uniemożliwienie dalszych czynów – odizolowanie przestępcy od społeczeństwa
- resocjalizacja – umożliwianie przestępcy powrót do społeczeństwa

podejścia do polityki kryminalnej

PODEJŚCIE PUNITYWNE (SUROWE)

- stosowanie wysokich kar i zerowej tolerancji w stosunku do osób wykazujących dewiację społeczną (w tym przestępców)
- zakłada, iż wszyscy jesteśmy potencjalnymi przestępcami

PODEJŚCIE PERMISYWNE (LIBERALNE)

- łagodniejsze karanie sprawców czynów zabronionych
- przewaga kar o charakterze wolnościowym
- wiąże się ze zrozumieniem, dlaczego jedni popełniają przestępstwa a inni nie

problem kary – co przede wszystkim skutkuje

- surowość
- nieuchronność

PSYCHOPACI

- dotknięci antyspołecznym zaburzeniem osobowości notorycznie popełniają przestępstwa
- przestępstwo zostało przez nich dokonane w pełni świadomie ale wynika z zaburzenia psychicznego (czy ich karać?)
- osoby dotknięte tym problemem nie są niepoczytalne: są w stanie ocenić dany czyn jako dobry lub zły, są też w stanie poznać normy społeczne i prawne, a kłopot sprawia im ich przestrzeganie

25

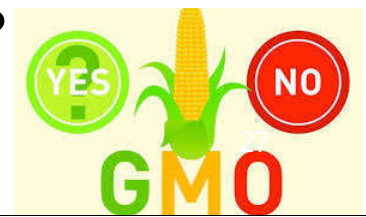
Dopuszczalność badań genetycznych i wykorzystywania ich wyników

- inżynieria genetyczna – technika genetycznego łączenia (rekombinacji) poza organizmem fragmentów kwasu deoksyrybonukleinowego (DNA) pochodzących z różnych organizmów, a następnie ich włączania *in vitro* oraz *in vivo* do materiału genetycznego innych komórek lub bakterii w celu uzyskania dziedzicznych zmian w komórkach lub całych organizmach

dopuszczalność badań genetycznych i wykorzystywania ich wyników

- ❑ **GMO** (*genetically modified organisms*) – rośliny i zwierzęta zawierające w swych komórkach włączony do genomu gen obcego gatunku; uzyskiwane metodami inżynierii genetycznej
 - bezpieczeństwo dla ekosystemu wprowadzania takich organizmów do środowiska?
 - bezpieczeństwo spożywania takich roślin/zwierząt przez człowieka?

dopuszczalność badań genetycznych i wykorzystywania ich wyników

- ❑ **klonowanie** – otrzymywanie identycznych genetycznie organizmów z pojedynczego osobnika; jako metoda rozmnażania wegetatywnego roślin od dawna stosowane w ogrodnictwie; w 2. połowie XX w. opracowano technikę klonowania płazów (tzw. transplantacja jąder); obecnie są opracowywane metody klonowania innych zwierząt, m.in. ssaków
 - jakie byłyby konsekwencje społeczne (w tym etyczne i prawne) klonowania człowieka?

Etyczny aspekt ochrony środowiska

- ochrona wszystkich elementów środowiska przed niekorzystnym wpływem działalności człowieka i zachowanie ich możliwie naturalnego charakteru przez racjonalne, zgodne z prawami przyrody i rozwoju społecznego kształtowanie środowiska życia człowieka tak, aby elementy przyrody łączyły się harmonijnie z wytworami techniki i cywilizacji

etyka a środowisko

- stosunek człowieka do natury i ochrona środowiska miarą człowieczeństwa?
- czyńcie sobie ziemię poddaną?
- czy i w jakim zakresie chronić przyrodę/środowisko ograniczając ludzi?
- czy zwierzęta mają prawa?
 - a może tylko człowiek ma obowiązki wobec zwierząt?
- czy można mówić o okrucieństwie wobec zwierząt?
 - w Polsce zabronione pod groźbą kary

globalne ocieplenie

- wzrost średniej temperatury powietrza na Ziemi, który jest uważany za rezultat efektu cieplarnianego

